

Naslov članka/Article:

POMEN FIZIČNEGA PROSTORA ZA KAKOVOST UČENJA PRI ŠESTOŠOLCIH

Physical Learning Environment and Sixth Graders' Academic Achievement

Avtorica/Author:

Mateja Hočevar Gregorič

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje št. 2-3/2025, letnik 56

ISSN 0350 -5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2025

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Mateja Hočevar Gregorič

OŠ Šempas

POMEN FIZIČNEGA PROSTORA ZA KAKOVOST UČENJA PRI ŠESTOŠOLCIH

Physical Learning Environment and Sixth Graders' Academic Achievement

IZVLEČEK

Veliko strokovnjakov je preučevalo vpliv fizičnega okolja v vrtcih in začetnih razredih osnovne šole. Vsem ugotovitvam je skupno, da organizacija učilnice zagotavlja temelj za dobro poučevanje in učenje, predvsem pa prostor, kjer se učenci počutijo varno in sprejeto. Kotički niso le prostor za igro, ampak predstavljajo organiziran učni prostor, nefrontalno postavljene mize pa otroke vabijo k skupinskemu delu. Prostor, kjer se prvošolec počuti prijetno in domače, nudi podlago za pridobivanje znanja in veščin. Ali je fizični prostor pomemben tudi za učence drugega in tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja? Članek predstavlja nekatere ugotovitve, pridobljene v prvem letu razvojne naloge *Vključujoča šola - vključujoči fizični prostor* pod okriljem Zavoda RS za šolstvo.

Ključne besede: trajnostni razvoj, podnebne spremembe, vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj

ABSTRACT

Numerous studies have examined how the physical environment impacts learning in kindergartens and early primary grades, consistently highlighting the critical role of classroom layout. Effective classroom design supports successful teaching and learning and fosters a safe, accepting atmosphere for learners. Beyond serving as a play area, a well-designed learning space, such as a corner with grouped seating, promotes collaboration among young learners. For first-year pupils, a pleasant and inviting environment lays the groundwork for acquiring new skills and knowledge. However, does the physical space remain equally significant for older learners in the second and third learning cycles? This article presents findings from the first year of the Slovenian Institute of Education development project *Vključujoča šola - vključujoči fizični prostor* (Inclusive School - Inclusive Learning Space), shedding light on how physical environments impact academic achievement in this age group.

Keywords: classroom design, physical learning environment, second learning cycle, academic achievement

UREJANJE UČILNICE Z MISLIJO NA UČENCE

Da fizično urejeno okolje vpliva na naše dobro počutje, ni dvoma. Verjetno ni učitelja (ali učiteljice), ki konec avgusta ne bi mrzlično preurejal/-a učilnice, da bi ta bila ob prihodu učencev 1. septembra čim bolj prijetna, domača, všečna. Pospravljanje nepotrebnih papirjev, kupčkanje neuporabljenih učnih listov, odstranjevanje starih plakatov, preživelih seznamov in nameščanje novih, spodbudnih napisov za novo generacijo ali samo za šestošolce, ki bodo postali sedmošolci – vse to počnemo z mislijo na učence. Mogoče tudi učitelji potrebujemo spremembe v prostoru, zagotovo pa fizični prostor, v katerem se počutimo dobro, pozitivno vpliva tudi na naše delo. Skoraj prepričani smo, da bo to, kar je dobro za nas, prijetno tudi za naše učence in da bomo svojo energijo prostora samo preprosto prelivali vanje. Pa je to res tako preprosto?

V lanskem šolskem letu sem se s skupino sodelavk pridružila razvojni nalogi, katere prvi sklop je bil preučevanje

fizičnega prostora in njegov vpliv na učenje in poučevanje. Po navdušujočem uvodnem predavanju in branju članka (Horvat, 2022) o rezultatih študije ene izmed avstrijskih javnih šol, zgrajenih po načelu reformske pedagogike, je sledila streznitev in prizemljitev: nimamo prostorov, kakršni so prikazani v članku, omejeni smo z nekaj deset kvadratnimi metri, nimamo izhodov na terase in v sprostitevne predprostore, pa vendar lahko naredimo marsikaj tudi v učilnicah, ki so nam na voljo.

KAKO VIDIM PROSTOR JAZ

Poučujem slovenščino, in ker spadam med starejše učiteljice, imam privilegij, da imam "svojo učilnico". Ta skoraj bogokletna besedna zveza (vse učilnice so namreč od vseh, pravijo) in tistim, ki tega nimajo, vedno priključuje vsaj vzdih. Da vedno poučujem v isti učilnici in da vanjo vstopajo drugi samo, kadar ti nimaš pouka, pa še to, če se le da, čim manjkrat, ima prednost tudi pri urejenosti oz. fizičnem prostoru. Ker že kar nekaj let prisegam na formativno spremljanje,

so klopi v mojem razredu "pokupčkane", v otočkih, vsako leto malo drugače, nikoli pa ne v vrstah, frontalno. Celo v času pandemije covida-19 se nisem pustila – takoj ko smo se vrnili v matične učilnice, smo bili spet v otočkih. Tega si zagotovo ne bi mogla privoščiti, če bi se selila iz razreda v razred. Tudi tisti, ki v "mojem" razredu gostujejo, se morajo tej postavitvi prilagoditi, zato ta razred do pred kratkim ni bil prav zaželen destinacija za poučevanje. Prestavljanje klopi v vrste in potem spet nazaj je večini vzelo preveč časa. Vesela pa sem, da je zdaj na naši šoli vedno več takih razredov, kjer klopi niso postavljene več klasično.

Učenci, ki jih poučujem, so take postavitve navajeni. Ker je število učencev v razredih manjše, v skupinah po navadi sedijo trije, pri čemer je težnja, da gre za čim bolj heterogeno skupino. En stol ostane večinoma prazen, kar omogoča rotacije skupin oz. učencev. Kateder sem umaknila v kot, k oknu, da ne zavzema preveč prostora, z razredne stopnje sem si prilastila nizko mizico s stolčki, ki je namenjena »kotičku«. Vse drugo v razredu je predvidljivo: tabla, omare, zavese, panoji ... Všečno? Ja.

Strinjam se namreč s strokovnjaki, ki menijo, da ima učilnica kot pedagoški prostor svojo moč. Tako kot prostor na svojevrsten način narekuje naše obnašanje, lahko tudi mi s svojim delovanjem prostor predrugačimo. »V tem smislu je ves čas vzpostavljen dialog med prostorom in uporabnikom. Izgrajuje se vez, ki pomeni vzajemno soustvarjanje« (Kuhar idr., 2021).

KAKO VIDIJO PROSTOR UČENCI

Šestošolce, ki sem jim tudi razredničarka, sem v okviru razvojne naloge povabila, da napišejo, narišejo, povedo, kakšno je njihovo videnje postavitve v naši učilnici. Postavila sem jim pet okvirnih vprašanj, ki so se povezovala, delno celo prekrivala. Od njih sem želela dobiti čim bolj konkretne predloge za spremembe, čeprav sem – resnici na ljubo – pričakovala, da bodo z večino stvari zadovoljni, tako kot sem bila tudi jaz.

1. Kaj ti je v naši učilnici všeč?
2. Kaj te v naši učilnici moti?
3. Kaj je v naši učilnici odveč?
4. Kaj bi v učilnico dodali?
5. Kaj bi v učilnici naredili/postavili drugače?

Kaj je bilo mojim učencem všeč? Skoraj vsi so pohvalili dovolj velik svetel prostor z velikimi okni, obrnjenimi na travnik. Všeč jim je, da ima razred klimo, da ima modre zavese,

► SLIKA 1: Postavitev klopi na začetku šolskega leta.

porisano steno pod panojem in 12 od 17 je zadovoljnih, da so klopi postavljene, kot so. Verjetno drži, da če ponudiš možnost za iskanje pomanjkljivosti (med mojimi vprašanji je bila večina takih), te tudi lažje najdeš. Zato se je med odgovori mojih učencev našlo res veliko stvari, ki so jih motile. Oporozili so na popolno barvno neusklajenost, imamo namreč oranžne radiatorje, zeleno pobarvano ogrodje stolov in mize ter modre zavese. Moti jih, da potekajo cevi za centralno kurjavo na zunanji strani, omenili so, da so stoli in mize porisani, uničeni, dotrajani (kar drži), presenetilo pa me je, da se jim zdi učilnica prepolna omar. Na sestanku tima smo potem sodelujoče učiteljice ugotovljale, da so o preobilici omar poročali prav vsi učenci, vključeni v razvojno nalogo.

Kaj pa bi učenci spremenili? Prebarvali bi še več sten, v bistvu bi jih porisali s primernimi motivi, odstranili bi večino omar (držnili so si celo pokukati vanje in so ugotovili, da imam kar tri omare prazne ...), mizico, ki je bila namenjena kotičku, bi prestavili v zadnji del razreda (kjer ne bi bilo omar, ah!), da bi nudila možnost mirnega dela ali sproščanja po opravljenem delu. Radi bi več delali na tleh, imeli bi blazine, rastline in več kotičkov, več zasebnosti. V pogovoru se je potem porodila ideja, da bi umaknili klopi od okna in tja postavili kavč. Prepričani so bili, da bi v tako preurejenem prostoru bolje delali in se bolj učili.

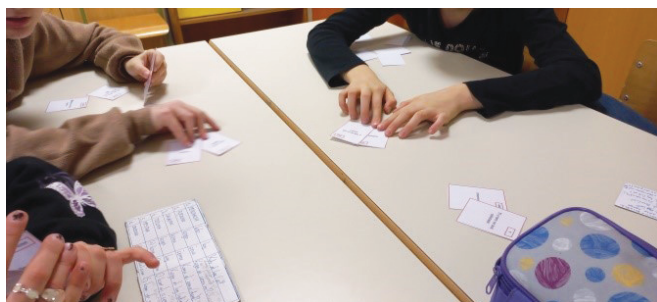
UREJANJE MISLI (IN PROSTORA)

Hitro so nastajale skice novih postavitev v razredu. Sama pa sem morala najprej urediti svoje misli. Nikoli nisem razmišljala, da učilnica ne bi smela imeti (toliko) omar. Ko sem od tistega trenutka dalje imela kdaj možnost priti na katero drugo šolo, sem se zavedla, da opazujem predvsem količino omar v učilnicah ... Mogoče pa jih res imam preveč. Sicer so bile pred dvema letoma zamenjane, ampak po načelu stare omare ven in nove noter – brez pomembnega razmisleka, kaj bom v njih hranila. Omare pač vedno pridejo prav, sploh slovenistom, ki imamo veliko papirjev in knjig.

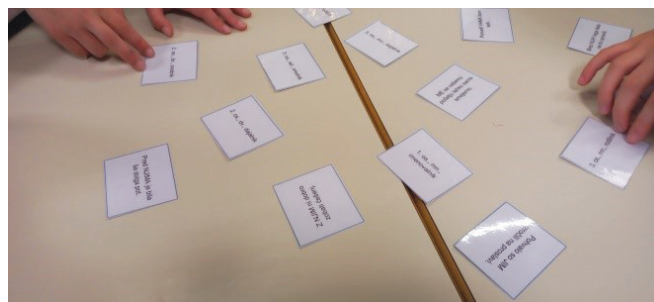
Ker je bila z omarami res težava, saj novih omar nisem mogla kar odpisati, sem pograbila idejo o kavču in selitvi mizice v ozadje razreda, s čimer bi odprla pot še več kotičkom. Morala pa sem si razjasniti osnovno dilemo: Čemu to početi? Pri vseh spremembah se moramo namreč nujno najprej vprašati čemu/s katerim namenom kaj počnemo. Prilagoditev v prostoru mora vedno nastati zaradi koristnega razloga: zaradi zagotavljanja/vključevanja gibanja v učni proces, zaradi razširitve učnega prostora, zaradi lažjega sodelovalnega učenja/učenja v skupinah, v končni fazi zaradi dviga kakovosti učenja in poučevanja. Če spreminjamo prostor le zato, ker želimo ustreči učencem, tako početje nima smisla.

Učencem so misli kar švigale, zato tudi z nadaljnjimi vprašanji, ki sem jim jih zastavila, niso imeli velikih težav.

1. Kaj bi se s preureditvijo učilnice po vaših željah spremenilo pri pouku?
2. Kako bi spremembe vplivale na vaše učenje?
3. Čemu bi služili kotički in kavč?
4. Obstaja možnost, da bi namestitev kavča povzročala prepire med vami?
5. Ali bi s spremembami po vašem mnenju lahko dvignili kakovost učenja?

► SLIKI 2 in 3: Kotiček za "koristne igre"

Njihove odgovore lahko strnem v naslednje povedi: V prostoru, ki mi je všeč, se lažje učim. Če prostor ni preveč natrpan, je lepši. Omare vzamejo preveč prostora, ki bi ga lahko porabili za kotičke. V kotičkih bi delali tisti, ki so hitrejši, dodatne naloge ali pa bi se igrali »koristne igre«.¹ Na kavč bi smel samo tisti, ki bi delo opravil hitro in pravilno. In še – glede prepiranja za mesto na kavču – če bi nas bilo za kavč preveč, bi bil tam vsak nekaj časa. Vsi pa so bili prepričani, da bi se s prilagoditvijo fizičnega prostora tudi dobro učili.

Seveda se ob tem marsikomu postavi vprašanje, ali je vse to res potrebno. Če stopimo npr. v Šolski muzej, hitro ugotovimo, da so se včasih učili v nam danes nemogočih razmerah čisto dobro, tudi če primerjamo učilnico svojega otroštva, je bila pač takšna, kakršna je bila. Danes pa je drugače, o tem moramo biti prepričani, preden se projekta sploh lotimo. **Šola je bila včasih samo prostor za opravljanje pedagoške dejavnosti. Danes pa že kot prostor prevzame nekatere pedagoške prvine, zato mora biti taka, da otroke spodbuja k raziskovanju, k skupinskim dejavnostim, omogoča gibanje, zagotavlja varnost in jih hkrati vzgaja za odgovornost do ravnanja s predmeti fizičnega okolja** (Zbašnik - Senegačnik, 2019).

HITRE IN POČASNE SPREMEMBE

Če je tvoj fizični prostor učilnica, se vse spremembe ne morejo zgoditi kar čez noč. Kavč so nam odstopili starši ene od učenek in dobili smo ga v treh tednih. Res je služil svojemu namenu. Proti koncu šolskega leta je bilo tam sicer na začetku ure vedno polno, a ko sem jih opozorila na prvotni dogovor, so se hitro pospravili v klopi in se tja predstavili, šele ko so si to zaslužili. Vzeli so ga kot pomembno lastnino in z njim odgovorno ravnali. Majhna mizica je šla v ozadje, a se je izkazalo, da ni najbolj primerna, ker je

prenizka. Učenci so za »koristne igre« raje uporabili kar en otoček, kar je videti tudi na fotografiji.

Sama še vedno brskam za idejami, kako narediti več manjših kotičkov, ne da bi prostor natrpala z nepotrebnimi pregradami. Poiskala sem blazine, ki sem jih nekoč že uporabljala za delo na tleh, a jih bo treba še dokupiti.

Težko pa je meriti, ali je sprememba fizičnega prostora res vplivala tudi na kakovost učenja, saj ni jasno, katere kazalnike bi za to lahko uporabila. Zagotovo pa je sprememba vplivala na počutje učencev, že zato ker so čutili, da so slišani, da so lahko soodločali, čeprav so se morali pri tem tudi pogajati med sabo, popuščati in iskati skupne rešitve. Da je bil vpliv pozitiven, je dokazal tudi moj največji razredni "kritik", ko je dejal: »Ma, veste učiteljica, da je v našem razredu zdaj prav fajn.«

Konec šolskega leta se je našla sodelavka, ki je pripravljena jeseni vzeti dve moji omari ... Ravnateljica pa me je razveselila z novico, da dobim nove klopi in stole. Posebej sem vesela, da bo med njimi veliko število enosedov, ki bodo nudili obilo možnosti za postavitve. Čistilkam sem naročila, naj pustijo novo pohištvo kar na kupu. Urejanje našega fizičnega prostora bo prvo delo, ki ga bom opravila s svojimi učenci, jeseni že sedmošolci. Res se veselim.

VIRI IN LITERATURA

Horvat, B. (2022). Učni prostor Volksschule Graz Mariagrün z vidika pedagogike. Šport: revija za teoretična in praktična vprašanja športa, 70(3/4), 255-267.

Kuhar, Š., Šubic, B. V., in Filipič, P. (2021). Prostor ima moč. Vzgoja in izobraževanje, 52(4/5), 58-60.

Zbašnik - Senegačnik, M. (2019). Pregled vplivov šolskega prostora na otroke. V: M. Zbašnik - Senegačnik (ur.), *Pogledi na prostor vrtcev in javnih šol* (str. 48-57). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo. www.fa.uni-lj.si/vrtci

¹ Izraz "koristna igra" pomeni namizno igro, ki sem jo izdelala sama, in služi utrjevanju snovi, npr. domine z osebnimi zaimki, enka z besednimi vrstami, spomin za ponavljanje sklonov samostalnika ipd. Učenci imajo ob igranju take igre občutek, da se "igrajo", v resnici pa utrjujejo učno snov.